



روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران

شامل: کتبه قوانین مصوبه و مقررات - گزارش کمیسیونها - صورت مشروح مذاکرات مجلسین - اخبار مجلس انتصابات - آگهیهای رسمی و قانونی

شماره ۱۷۱۷

شنبه ۱۹ دی ماه ۱۳۲۹

سال ششم

شماره مسلسل ۹۸

دوره شانزدهم مجلس شورای ملی

مذاکرات مجلس شورای ملی

جلسه ۹۸

صورت مشروح مذاکرات مجلس روز یکشنبه دهم دی ماه ۱۳۲۹

فهرست مطالب:

- ۱) تصویب صورت مجلس
- ۲) بیانات قبل از دستور - آقایان: دکتر معظمی - اسلامی - دکتر شایگان و نخست وزیر
- ۳) قرائت استیضاح آقای کشاورز صدر از آقای فروهر وزیر دارائی
- ۴) مذاکره و اعلام رأی در فوریت اول طرح قانونی راجع به ردود بودن بیانات آقای وزیر دارائی
- ۵) ختم جلسه بمنوان تنفس

مجلس ساعت نوبینجاه و پنج دقیقه صبح بریاست آقای رضا حکمت تشکیل گردید

ارباب یکساعت

۱ - تصویب صورت مجلس

رئیس - صورت فائزین جلسه پیش قرائت می شود.

(شرح زیر قرائت شد)

فائزین با اجازه آقایان: امامی اهری، نصرتیان شوشتری، امینی، سرتیپ زاده، کوراغلی، دکتر مصدق، طباطبائی، معین زاده، بهبهانی، غلامرضا فولادوند،

غائبین بی اجازه: آقایان: خاکباز، توابع آشتیانی زاده، نقبال، شهاب خسروانی، شیبانی دیر آمدگان با اجازه آقایان: نبوی دو ساعت دکتر شایگان ۲ ساعت، صفائی یکساعت، دکتر طاهری یکساعت و سی دقیقه

دیر آمدگان بی اجازه: آقایان: سلطانی یک ساعت، پیراسته یک ساعت، هراتی سی دقیقه، سالار سندیجی دو ساعت، حسن اصغری یک ساعت مهدی

بهادری - پس تلگراف را تقدیم می کنم بمقام ریاست (صحیح است) و تلگرافاتی هم به آقای بوداغیان نماینده محترم ارائه دایر بر تکذیب مطلب رسیده است

رئیس - آقای حائریزاده بفرمائید

حائریزاده - موضوع عرض بنده راجع بجلسه سابق است که در آن جلسه يك عملی انجام شد اینجا اگر چه تکلیفش معلوم نشده و باید امروز تکلیف این کار معلوم بشود ولی بنظر من دولت حق نداشت این عمل را انجام بدهد

رئیس - آقای حائری زاده نسبت بصورت مجلس اگر اعتراضی دارید بفرمائید بعضی از آقایان ثبت نام کرده اند که صحبت کنند گویا خود آقا هم هستند ممکن است آن موقع صحبت کنید

مکی - همین مربوط بصورت جلسه قبل است راجع بصورت جلسه است که می خواهند بگویند جلسه گذشته صحیح نبوده و تنفسی هم داده شده بیخود بوده مجلس اجازه نداده است

رئیس - آن جایش اینجا نیست هر کس بیانی دارد باید اینجا بکند (حائری زاده - بعد من بمنوان اختصار صحبت می کنم) بفرمائید آقای کشاورز صدر

کشاورز صدر - بنده اعتراضی بصورت مجلس دارم و آن مربوط باستیضاح است که در آن جلسه بنده کردم و میبایستی استیضاح در همان جلسه خوانده شود البته مقام ریاست مجازند که در جلسه بعد هم بخوانند اما علت اینکه حالا تذکر می دهم که در آن جلسه خوب بود خوانده می شد برای این بود که این اظهارات وزیر دارائی بمقوق ملت ایران و احترامات مجلس لطمه وارد آورده است (صحیح است) و این بر جمیع آقایان واجب افغانی است من ادای تکلیف را از کردن آقایان بر داشتم و استیضاح کردم استماع این بود که این حالا قرائت بشود و حق ملت ایران محفوظ بماند

رئیس - استیضاح شما احضار است و من آنرا این نامه در جلسه بعد هم که امروز باشد ملاحظه است قرائت بشود و امروز قرائت میشود دیگر نظری نسبت بصورت مجلس نیست (اطهاری شد) صورت مجلس تصویب شد

رئیس - نسبت بصورت مجلس نظری هست؟

آقای بهادری بفرمائید

بهادری - در جلسه گذشته همکار محترم جناب آقای فرامرزی راجع بپیام ارائه آذربایجان تذکری دادند برای رفع سوء تفاهم عرض می نمایم همیشه اقلیت در آذربایجان مورد احترام بوده و نمالا این خبر بی اساس است تلگرافی از استاندار آذربایجان رسیده بمجلس اطلاع می خوانم

رئیس - آقای بهادری راجع بصورت جلسه بفرمائید

بهادری - آقای فرامرزی جلسه گذشته اینجا تذکری دادند بنده تلگراف را اینجا می خوانم

رئیس - تلگراف را باید اطراف کنید اینجا آن تلگراف را بگیری و بیاری

کمیسیون بر پایه و اساسی است آقایان نمایندگان فراکسیون ها نماینده همین بکنند که با کمیسیون دائماً در تماس باشند راه حلی که منافع ملت ایران را تأمین کند به مجلس پیشنهاد می کند باینکه يك کار دیگری می کند و آن این است که مطابق ماده ۴ آئین نامه مشترك مجلسین این کمیسیون بحال خودش باقی باشد يك کمیسیون مشابه دیگری هم از مجلس سنا نه از مجلس شورای ملی ضمیمه آن بشود و بنا بر این يك فورمول حسابی برای استیفای حقوق ملت ایران تهیه کنند و این پیشنهادی که بنده می کنم که لایحه جریان عادی خودش را طی کند کمیسیون مشغول کارش باشد افراد دیگری هم ضمیمه می شود این تشنجی که فعلاً در مملکت هست مرتفع خواهد شد و این تشنج هر چه که زودتر مرتفع شود بفتح مملکت است

بنابر این این پیشنهاد مثبتی است و من بجناب آقای نخست وزیر می کنم و آقایان وزراء هم هیچ بهانه ای ندارند یکی از اصول قانون اساسی که من نمی دانم اصل شخصیت و چندم قانون اساسی است که می گوید:

وزراء مسئول اعمال یکدیگر هستند هیچکس نمی تواند در رهیت دولت باقی بماند و بگوید من از موضوعی اطلاع نداشتم (صحیح است) آقایان وزراء باید تکلیفشان را معلوم کنند که به بینیم با این جریان موافق بودند یا نه و يك موضوع دیگری گذرم صاحب دردمان این بود که جناب آقای نخست وزیر فرموده اند راجع بقسمت نفت يك موافقتی مادر دوسه ماه پیش از این راجع بموضوع نفت با وزراء کردیم این بود که می خواستیم تقاضا کنیم که آنرا در مجلس علنی قرائت کنند کوزراء تا چه حدی اصلاً در این موضوع موافقت داشته اند این پیشنهادی بود که من کردم و این پیشنهاد یعنی رفتن وزیر دارائی هم دخالت در قوه مجریه نیست این حرفی که من میزنم این آرزوی ملت ایران است که در اینجا می زنم (صحیح است) و بدعم دنباله نفت جریان رفتن گزارش نفت بکمیسیون و در غیر اینصورت معلوم باشد که این تشنج باقی خواهد بود و من اینجا ناچارم توجه اعلیحضرت ها بیاورم را جلب کنم که شاید بعضی از نرسانند و من از پشت تریبون می خواهم عرض کنم که چون کمال علاقه و احترام را نسبت بایشان دارم می خواهم عرض کنم الان در مملکت يك طرفان خشم و غضب نسبت باین عمل هست که اگر فکری نکنند این مملکت دچار يك وضع وخیمی خواهد شد و همچنین مجلس سنا را مخاطب قرار میدهم که آنها هم بایستی در این موضوع با ما همکاری کنند که این تشنج خاتمه پیدا کند و در خانه هم از نمایندگان مجلس شورای ملی تمنی داشتم و استدعا دارم توجه بفرمایند که در نتیجه این عمل يك طرفان خشم و غضب برای آقایان مملکت مخصوصاً در این موقع بحرانی دنیا خطر صد درصد مسلم دارد (صحیح است) این هرايشی بود که صمیمانه من عرض نمایندگان معترض رساندم (احسن است)

آزاد — ملت ایران حق خودش را خواهد گرفت.

رئیس — آقای نریمان وقت خودشان را با آقای اسلامی داده اند. بفرمایند

اسلامی — بنده بدو لازم میدانم از پشت این تریبون در برابر آن قسمت از ملت ایران بخصوص

دانشجویان دانشگاه، احزاب، روزنامه ها، بازارها و بویژه اکثر نمایندگان شجاع مجلس شانزدهم که برای استیفای حقوق ملت ایران از شرکت نفت مردانه فد علم کرده اند سر تنظیم فرود میاورم، زیرا بیقین میتوان گفت که در هیچيك از ادوار اینطور و باین اندازه و با این حرارت ملت ایران برای استیفای حقوق خود هر چه باشد قیام ننموده است (حاذقی) همیشه مردم علاقه بحفظ حقوق خودشان دارند (نریمان) حالا بخصوص بلی پنجاه نفر دانشجو در خیابان راه نیاقتاد جناب آقای حاج حاذقی، بلی البته و همین جهت بود که بالاخره جناب آقای وزیر دارائی با تمام ارادتی که بنده بایشان داشتم مرتکب بزرگترین خط و خطای سیاسی شدند (ناصر ذوالفقاری) ارتها نکردند آقای دکتر معظمی فرمودند که کوزراء مسئولیت مشترك دارند بنابر این جنابهای این را بفرمایند که این خودش اتوماتیک مان خود بخود این هست برای این که بنده تصور نمی کنم که بهیچ قیمتی میتوان این خطب سیاسی را جبران کرد (کشاورز صدر) مجلس میتواند جبران کند (ولی این جا گفته شد صحبت از این است که اوضاع دنیا خیلی بد است و هر آن ممکن است پیش آمده می کند بنده عرض می کنم که همین وخامت اوضاع برای ما بهترین فرصتی است که میتوانیم در این موقع حقوق خود را استیفاء کنیم (صحیح است) زیرا امروز دولت بر تانهای کبیر نمیتواند در جنب گشتی جنگی پیاده کند ولی فردا ممکن است این کار را بکنند و نمایندگان را هم در مقابل يك فشار مرئی یا نامرئی قرار بدهند بنده همین جهت است که امروز نمایندگان معترض را بمسئولیت خطیری که متوجه فرد فرد بزرگیدگان این دوره هست متوجه کنم، آقایان نمایندگان دیگر همچو فرصتی برای استیفای حقوق از دست رفته برای ملت ایران پیدا نخواهد شد حالا شما چه خواهید کرد؟ چه اقدامی می کنید، جناب آقای دکتر معظمی بیانات بسیار موثر و شیوای همیشه خود را که فرمودند بنده خیلی خوشوقت شدم ولی متأسفانه چون استاد بنده هم بودند بنده جرات است که ایرادی بکنم، ایشان مثل این است که بالاخره کار را تمام کردند باین که این وزیر دارائی برود و وزیر دارائی دیگری بیاید برود کار را تمام می کند اینطور نیست بنده اولین پیشنهادی که دادم این جا هست بنده پیشنهاد لغو قرار داد ۱۹۲۳ را کردم دلیل دارم و متمركز دارم ولی وقت نشد اگر آن دلایل را گوش میکردند بکنفران بنیاد دولت بروند بکنند شما حاضرید که (آزاد) — اصلاً آن باطل است (سی سال مدت باقی بماند (نمایندگان) — خیر) کسی حاضر است اینها را باید گفت اینها را باید صحبت کرد چه چیز باید رفت گفت اگر میخواهیم بدوات مأموریت بدهیم که برود صحبت کند باید آقایان اینجا تصمیم بگیرند وظیفه شما است وزیر دارائی می آید اینجا مثل يك اوکائی از شرکت نفت دفاع میکنند (مکی) — نطقی که نخست وزیر کرد قوای بیگانه در حرم شهریور نکرد ارحمه قوای بیگانه خودش بیشتر بود این دولت قدرت (بنده بیکروز که در این جا راجع بنفت صحبت میکردم عرض کردم که اگر تمام اوقات این دوره دوره دیگر صرف احیای حقوق از دست

رفته ملت ایران از نفت جنوب بشود هیچ چیزی ما کم نکرده ایم حالاهم بنده پیشنهاد می کنم و عقیده دارم که مجلس شورای ملی اصلاً نباید هیچکاری بکند نباید در اطراف بودجه صحبت کند، لایحه بهداری صحبت کند لایحه فرهنگ صحبت کند هیچکاری نکند فقط کار رفت را بکند (حاذقی) — جلسه بشود) جلسه نشود چیزهای دیگر هیچ فایده ندارد حیات و معات مملکت نفت است (صحیح است) (حاذقی) — باید در مجلس صحبت بشود) بنده باز باید تکرار کنم آقایان نمایندگان دوره ۱۶ هیچ وقت بقدر امروز، بیزمان امروز نمایندگان شانزده دوره مجلس کشور ایران، باندازه امروز مسئولیت نداشته اند (صحیح است) باز تکرار می کنم برای این که امروز روزیست با گرفتار بمانی که در دنیا خارج هست و دولت بزرگ سرگرم مناقشات و جنگ سیاسی یا اعصاب هستند ما باید امروز از این فرصت استفاده کنیم برای این که دیگر این فرصت بدست نخواهد آمد و مجلس باید جلسات ۶ ساعته ۸ ساعته در جلسه خصوصی تشکیل بدهد با حضور دولت یا بدون حضور دولت تصمیم بگیرد در تمام مسائل بنشیند اقدام کند حسابی اقدام کند تا زود است و نامجلس بسرازی نرفته این کار را بکنند باید آقایان نمایندگان طرحی تهیه کنند که زودتر تا آخر دوره يك مدت هشت ماهی یا ده ماهی مانده است کار نفت خاتمه پیدا کند و اگر تا آخر دوره خاتمه پیدا نکرده بماند برای دوره بعد منظورم این است که در بیکروز خطرناک که ممکن است بنسبته ترس داشته باشد و باروی مصالح عامه ملت ایران نگذارند (حاذقی) — هیچوقت همچو ترسی نداشته باشید که روزهای آخر دوره را در نظر بگیریدند انشاء الله که نخواهیم داشت و طوری نباشد ترتیبی اتخاذ نمائید که دیگر جبران ناپذیر باشد بنده از حضور جناب آقای نخست وزیر استفاده میکنم و با کمال تأسف باید عرض کنم که در روز پنجشنبه بنده در مسافرتی بودم وقتی بمآدم دیدم از رادیوی ماشین يك صدائی بلند شد بنده خیال میکردم که این صدا صدای يك رادیوی خارجی است برای این که اگر آقایان نمایندگان توجه نکرده باشند سورت آن نطق را که در روز ۵ شنبه در رادیو سه ساعت بعد از ظهر خوانده شد در اداره رادیو موجود است در آن نطق فرد فرد نمایندگان و روزنامه ها و احزاب و تمام مردمی که میگویند آقا با کم سهم می دهند حق ما را بیامال میکنند تمام آن افراد گفته اند ما چرا ما چرا (آزاد) — غلط کرده اند) آقای نخست وزیر ما ما چرا هستیم؟ خود شما که در دل خودتان میخواهید که احقاق حقوق مملکت بشود شما ما چرا هستیم؟ که اداره رادیو بگیرد این حرفها برای این است که مردم تبلیغ نشوند دیگر کار از این کارها گذشته است برای این که مردم میدانند که ما چرا ما که مردم خودشان قیام کردند معاصین روزنامه ها همه اینها ما چرا هستیم بنده شنیدم که يك عدای از این متعصبین گفته اند که اگر من بعد رادیو تهران این توهینها را بکنم مأموریم آنها حساب خودمان را همان پای رادیو تصفیه میکنیم حالا

چکار میکنند من میدانم شاید همین روزها بکنند بنده خواهش میکنم از آقایان نمایندگان معترزم البته آقایان خودشان وظیفه خودشان را بهتر از بنده می دانند که بنده عرض میکنم بنده پیشنهاد میکنم تمنی میکنم هیچکاری مجلس نکند تا تکلیف این کار معلوم بشود جلسه علنی شاید آقای حاج حاذقی مخالف هستند باشد جلسه علنی هم وارد نشوند هیچ لایحه ای مطرح نشود در خارج بنشینند اول تکلیف این کار را معلوم کنند همین امروز این لایحه که افتاد کنار بیفتد روی جاده و جریان عادی خودش را طی کنند برای این که مردم این مملکت امروز تمام امیرشان باین مجلس است و مردم امروزه با مردم یکسال پیش فرق میکنند حتی با مردم سه ماه پیش فرق میکنند بنده روی وظیفه وجدانی خودم این تذکرات را دادم و همه جا پشت سر نمایندگان که موافق باین هرايش باشند دستم حتی مرگ (نمایندگان احسن است)

رئیس — آقای دکتر هاشمیان بفرمایند

دکتر هاشمیان — بیانات وطن پرستانه ای که نمایندگان امروز این جا کردند کار را يك قدری برای من سهل تر کرد بدلیل این که بسیاری از مطالبی را که لازم بود من این جا در جواب لایحه دفاعیه نفت برای آقای دکتر معظمی خیلی بیاعتنا تعبیر بود که چرا دولت بيك همچو عمل خلاف مصلحتی دست زده ملتش خیلی روشن است علتش این است که دولت تصور میکرد که هر اقدامی در نظر داشته باشد نمایندگان مجلس تبعیت میکنند و قبول میکنند این دولت این جا هم مثل سایر جاهای دیگر در اشتباه بود همان طوری که بنده در آن عرایض چند جلسه پیش خودم عرض کردم نمایندگان مجلس شورای ملی معال است در موافقتی که منافع عمومی مملکت در کار باشد قدمی بر خلاف مصالح مملکت بردارند (نمایندگان) — صحیح است) این غصه فوق العاده ای بود زحمت فوق العاده ای بود که برای دولت ایجاد شد متعاقب این عرض بنده بود که آن گرفتگی ما هم شیش شروع شد خلاصه دولت دید که این مجلس اولاً قرارداد الحاقی گس — ساعد را رد خواهد کرد در ثانی احتمال قوی بلکه یقین است که پیشنهادی خواهند کرد که به منافع هالیه شرکت نفت صدمات فوق العاده خواهد زد بنا بر این بایستی که شرکت را بهر نحوی که هست از این محصه نجات داد آقایان وجداناً امشب موقعی که فارغ دارند در این باب تفکر بفرمایند به بینند هیچ محمل دیگری برای پس گرفتن لایحه نمیتواند پیدا کنند اگر نتوانستند پیدا کنند دردل تصدیق این عرض بنده را بفرمایند بعد از این قضیه پس گرفتن بایستی که بنده در باب طریق پس گرفتن این لایحه چند کلمه عرض کنم، مطلب را آقای دکتر معظمی خوب شکافتند اگر دولت نظر داشت که فقط فرصت بهتری پیدا کند برای استیفای حقوق ملت ایران هیچ داعی نداشت که آن نسخه ای که بدست آقای وزیر دارائی داده شده بود اینجا قرائت بشود خوانند آن نسخه بکلی بی مورد بود فرض محال که دولت صمیمانه حاضر شده بود که برود و وضع بهتری برای مملکت پیدا کند و گله ممکن بود بگوید و این را پس بگیرد همانطور که آقای دکتر معظمی فرمودند

بنابر این هیچ چیزی موجب نباشد آن حرفهای بیرویه چرند از طرف يك کسی که عنوان وزیر دارائی را دارد و در حقیقت خودش را رسوا و مملکت را خواست رسوا بکند بیان شود آقای دکتر معظمی برای این که بحث قضائی در يك مجلس چند صد نفری موجب خستگی میشود گفتند من بحث قضائی را گوشه ای میکنم و مصلحت عمومی مملکت را پیش می گیرم از آقایان اینجا اقرار گرفتند که مصلحت عمومی مملکت متعصبی این بود که اهم مسائل مملکتی در اینجا حلایی بشود مطلبی که سه سال است مطرح است کمیسیون تشکیل شده گزارش تهیه شده است لایحه دوشوری به مجلس آمده است نمایندگان موافق و مخالف میخواهند در این باب صحبت کنند چه موافقی دارد که این جریان را قطع کنند چه موافقی دارد که مانع بشوند يك از نمایندگان نظری در این دارند در اینجا ذکر شود و بعد مطابق تمام نوايح دو شوری پیشنهاد ها داده بشود و این پیشنهادها برود بکمیسیون و بعد برای رأی نهائی از کمیسیون به مجلس بیاید ایشان روی مصلحت مملکت و روی اصول عالیهای که بایستی در تمام مؤسسات مملکتی حکمفرما باشد گفتند که این عمل دولت صحیح نبوده است بنده عرض می کنم همان اصل ۳۶ قانون اساسی روشن و واضح میگوید که اظهاراتی که وزراء می کنند هر وقت خواستند ممکن است آنرا پس بگیرند مگر وقتی که آن اظهارات مسبوق بتقاضای نمایندگان باشد، مسبوق بتقاضای نمایندگان همین گزارش کمیسیون است که این جا مطرح شد (صحیح است) آقایان توجه بفرمایند که شروع این قضیه از کجا شده است از قانونی که نمایندگان گذرانیده اند که بایستی در این باب بروند و استیفای حقوق ایران را بکنند بنا بر این درست مصداق خارجی آن اصل ۳۶ همین مورد بخصوص است که دولت حق ندارد آنرا مسترد بکند (نمایندگان) — صحیح است) فرض بفرمایند که دولت هر وقت بخواهد بدون قید و بلا شرط بتواند نوايح را از دستور خارج کند و پس بگیرد نتیجه این نوع عمل چه خواهد بود؟ نتیجه این خواهد بود که دولتی می آید بخیال خودش طرحی لایحه قانونی بمجلس میآورد اگر این لایحه را همانطور که دولت خواست مجلس تصویب کرد بسیار خوب ولی اگر مجلس خواست در آن تغییری بدهد مقاومت کرد پیشنهاد های دیگری داد که از این پیشنهادها دولت خوشش نیامد کافی است که در هر مرحله ای که آن لایحه پیش رفته باشد ولو اینکه سه سال زحمت کشیده باشد يك نفر آدمی که بهیچ چیز معتقد نیست بلند شود و بگوید که من این لایحه را پس گرفته ام و نمایندگان معترض مجلس منتر آن يك نفر بشوند که همه این زحمانی که کشیدند و این جامه وردیست واقع شده همه آنها بوج بشود برای اینکه او میگوید دام میخواهد این لایحه را پس بگیرم بنده عرض میکنم که این اصل ۳۶ قانون اساسی بهیچ نحو دیگری قابل تفسیر نیست این اصل ۳۶ همین قسمت اخیرش است که می گوید مگر اینصورت اینصورت اینها بتقاضای مجلس باشد که این اختیار از دولت گرفته شود بر گردیم باین نسخه ای که بدست آقای

فرور داده اند و بنده عقیده دارم که آنرا لایحه دفاعیه شرکت نفت اسم گذاشت (صحیح است) بنده از روی بیاناتی که در این لایحه شده است این لقب را بایشان میدهم گو اینکه در القاب باشخاص دیگر مورد ندارد ولی دولت صحیح من آقای دکتر بقائی دلیل محسوس پیدا کرده اند که این احتمال احتمال نیست بلکه یقین است یعنی یقین است که این لایحه دفاعیه از طرف آن شرکت تهیه شده بود برای اینکه بکارک مطلب نرود بنده می گذارم که این حرف را خود ایشان بزنند و دلیلش را هم ایشان بگویند اما معذک بنده بسک اصلاحی در باب نظر ایشان که این لایحه را تا تمام لایحه دفاعیه نفت میدانند و تهیه آنرا از طرف آقای فرور بکلی انکار دارند میکنند و آن این است که قسمتی از این لایحه انشاء خود ایشان است و مال خود ایشان است بطور قطع قسمت اول لایحه قسمت آخر لایحه مال خودش است باید منصف بود حق هر کسی را ادا کرد قسمت اول و قسمت آخر مال خودشان است اما قسمت اول که مال خودشان است بدلیل اینکه در آنجا هیچ تاب نیاورده بودند که مجلس شورای ملی و کلاهی مجلس تصور بکنند که ایشان خدای نخواست در سخنانی از دیگران که هستند و این مطلبی بود که ایشان کاملاً در دل داشتند آمدند اینجا گفتند که مردم بدانید اگر من مسئول نبودم میامد این جا همه شما را از بیانات منطلقو شیرین خودم بکلی مقنون میکردم ولی حیف و صد حیف من مسئول هستم و آن زادی کلام را ندارم این اظهار مال ایشان بود و بی خود آقای دکتر بقائی می گویند تمام مال شرکت نفت است بدلیل اینکه دلیلی ندارد در شرکت نفت در این باب همچو چیزی بگوید پس منصفانه باید گفت که این قسمت مال خودشان است قسمت آخر هم مال خودشان است (کشاورز صدر) — وسط از خودشان نیست و وسط مال بیگانه است این قسمت آخر هم مال خودشان است چرا برای اینکه هر کسی که خوب ایشان را بشناسد قدری وارد باشد میدانند که این

بیا که نوبت صلح است و دوستی و عنایت بشرط آنکه نگوئیم از آنچه رفت شکایت این را درست دقت بفرمایند مجسم بکنید مجلس بزمی را که ایشان نشسته اند و رفیقی گله میکند که چه کردی چه نکردی و ایشان طبعاً این شعر رامی خوانند که جانم دل کن از گذشته صرف نظر کن حال این چند ساعت معلی است و عیشی است و بزمی است خوش باش بالطبع این از خود ایشان است و این انصافی است که آقای دکتر بقائی می گویند این مال ایشان نیست و شرکت نفت تهیه کرده (حاذقی) — شعر سعهی است) درست است شعر سعدی است و ایشان بهش استاد کرده بودند آن قسمت هم طبعاً مال خود ایشان است حق کسی را بیاید زیر پا گذاشت اما آندیم باین لایحه دفاعیه نفت این لایحه دفاعیه نفت که خیانت بین بدلت ایران کرده است یعنی می خواست بکند و موفق نشد نخواهد شد این لایحه دفاعیه سراسر مقلطه و سفسطه است و ابکاش فقط مقلطه و سفسطه بود غالب ستمهای سفسطه خیانت آمیز است خیانت بین قسمتی از آن وقت منی دیگر دروغ همی دروغ محض است ایشان دروغ گفته اند

رئیس - تأمل فرمائید آقای دکتر شایگان وقت شما نام شد آقایان موافقت دارند که آقای دکتر شایگان ادامه بدهند؟

جمعی از نمایندگان - فرمائید

دکتر شایگان - عرض می‌کنم که دروغ الهی را مرتکب بشود برای خیانت (جمال امامی - مسلم همین است) واقفاً پیدا کردن این نوع افراد مباحط که امروز عرض کردم خیلی زحمت دارد شرکت نفت خیلی زحمت کشیده است که یک چنین افراد کامل - العیاری را پیدا بکند بنده دلم برای زحمات حرکت نفت که میگردان این اشخاص را پیدا میکند میسوزد ایشان بیانیاتی کردند که بایستی يك يك را اینجا جواب بگویم چرا ، بدلیل اینکه مبادا آن احساسات ملی و هرق ملی و عصیت وطنی که در آقایان نمایندگان امروز بنده دیدم بواسطه این مفاصله ها و سفسطه های خیانت آمیز تزللی پیدا کند و انکساکش در مردم باعث سستی آنها در احقاق حق خود بشود اولاً ایشان اینجا تشریف آوردند و گفتند که این قضیه گزارش کمیسیون چه ربطی باین بیانات نمایندگان داشت که یکی صحبت از ملی شدن نفت بکنند یکی دیگر صحبت از الغاء قرارداد بکنند (در این موقع یاد داشتی آقای دکتر شایگان داده شد) بله دوستان من به بنده چیز یاد می دهند و می گویند این جا خواهش کنید در حضور نمایندگان محترم مجلس که رادیوی دولتی که ربطی بملت ایران ندارد چیزی از این عرایض بنده را تکرار نکنند چرا ؟ برای اینکه مسخ میکنند و در رادیو تهران خواهند گفت که دکتر شایگان که تانقیر و الاصلوات بعد رادیو قطع میشود (خنده نمایندگان) اگر ایراد کرده میگویند رادیو قطع شد چون کار آب و آتش است کار برق است برق بوده و قطع شده بنده چهار کتم خوب ملاحظه بکنید که لاتقیر و الاصلوات را گفته باشم و انتم سکاری را نگفته باشم نتیجه این که بنده ناچارم خواهش کنم که بیانات من را ندیده بگیریید یا مثلا مثل مهینک چهل پنجاه هزار نفری پرروز (دکتر بقائی - ۱۸۲ نفر بودند) در صورتی که چهل هزار نفر بوده اند رادیو ندیده گرفت مطلب کاملاً روشن است بله خلاصه این است که ایشان فرمودند اصلاً مطرح نیست خیلی وزیر ما بانه گفتند این مسائل چیست ملی کردن یعنی چه ، الغاء را اعلام کردن یعنی چه گزارش آمده است شما فقط در همان گزارش باید بحث کنید ، اولاً این بیان ایشان بنده نمی خواهم بگویم ولی از پس اهانت کرده است به ملت ایران و از پس اهانت کرده است بنمایندگان بنده هم عرض میکنم که این بیانات از طرف ایشان فضولی است برای چه ؟ برای اینکه مجلس رئیس دارد ، ریاست محترم مجلس اینجا بودند و اگر می دیدند خارج از موضوع است تکلیف ایشان بود نه وزیر یا تدبیر که بعدها تشریف بیاورند و این صحبت را بکنند در تالی این مفاصله است چرا ؟ بدلیل اینکه لایحه العالی مطرح است گفته اند که دولت می گوید که من رفتم استیفای حقوق ایران را با این لایحه العالی کرده ام و نمایندگان مجلس می گویند که استیفای حقوق ایران بنظر بعضی و بنظر مثلا جبهه ملی نیست که این حرکت غرض را

از سر ما بگند آقا این بطور باهم ارتباط ندارد؟ بطور این طلب خارج از موضوع است ؟ بعد میفرمایند بحث قرارداد گس - گشتایان ربطی بقرارداد ۱۳۱۲ ندارد ، فراموش می فرمائید که ماده اول این قرارداد کس - ساعد گفته است که ما این را ضمیمه آن قرارداد میکنیم هم در مقدمه اشاره کرده است با آن قرارداد و هم در ماده اول بنابر این ارتباط این لایحه ساعد - کس با آن قرارداد داد بین و روشن است و ایشان حق ندارند بگویند که ارتباط ندارد و در آنجا ملاحظه وارد نشوید و ایشان احساساتشان برای این بود که این جا هر آن بگویند که شما ، مجلس شورای ملی ، ملت ایران ، نمایندگان حق ندارند ، حق ندارند این يك جمله از بیاناتشان است که خارج از موضوع صحبت کردند و حق نداشتند قسمت دوم میگویند که من هر چه سعی کردم که ببینم آقایان در اصل مطلب چه نظری دارند نظر آنها را ندیدم هم ، چیز گفتند ولی اظهار نظری در این باب نکرده اند اظهار نظر صریحتر و روشن تر از این چه میشود هر يك از نمایندگان که این جا صحبت کردند گفتند که ما چه نظر داریم بنده اینجا به نمایندگی از آقایان کمیسیون وطن ، جبهه ملی گفتم که جبهه ملی صریحاً واضحاً میگوید که استیفای حقوق ایران باین میشود که معادن نفت در ایران ملی بشود بعد هم توضیح دادم که ملی شدن یعنی که بهره برداری و استخراج بدست ملت ایران و نماینده ملت ایران که دولت است انجام شود ایشان بجه دلیل اینجا مفاصله میکنند و میگویند تفهیم ، تفهیم که آقایان چه خواسته اند ، بعضی دیگر از آقایان آمدند اینجا و فرمودند که بایستی الغاء قرارداد ، ابطال قرارداد ، قراردادی که باطل است اعلام شود این خیلی روشن است نماینده ام از کجا این ابهام برای ایشان پیدا شده که میگویند من هر چه گوش کردم نظر آقایان بدستم نیامد بعد در قسمتی از بیاناتشان اینطور میفرمایند میگویند > بعضی از آقایان ناطقین محترم در ضمن بیانات دور و دراز خود خواسته اند ثابت کنند که نفت ایران متعلق به ملت ایران است و برای اثبات این معنی به بیانات وزیر امور خارجه انگلستان و منشور ملل متفق استناد کرده اند که مواد خام در هر کشور متعلق به خود آن کشور میباشد و حال آنکه بفرمودند این استدلالات بهیچوجه لزوم نداشته و با اصطلاح توضیح واضحات است زیرا چنانچه منابع نفتی جنوب متعلق بملت و مملکت ایران نبود نمیتوانست مورد قراردادی بعنوان يك امتیاز قرار گیرد اینکه در يك امتیاز نامه ای که از تصویب مجلس شورای ملی گذشته ، لغت خدا بر این خائن > بهیچوجه نفت ایران یکی و اگذار نشده بلکه در ماده اول صراحتاً ذکر شده است که حق تعین و استخراج و تصفیه برای فروش و تجارت برای مدت معینی به آتش گت و اگذار شده است بنا بر این تصدیق می فرمائید که اگر ما صاحب نفت نبودیم نمی توانستیم چنین امتیازنامه ای را امضا کنیم آقایان توجه می کنید که فرض از این مفاصله و فرض از این سفسطه خیانت آمیز چیست ، ایشان نگران نشدند ، نگران نشدند از این که گفته ایم نفت ایران متعلق بایران است و وزیر فرمود استفاده هیچ چیز ندارد خداوند این چند نفر را بعنوان عطیه الهی در زینیل گذاشته

متأثر نشدند بلکه منظورشان از این مقدمه چینی ها همین بوده است که این چند کلمه را در باب قرارداد ذکر میکنند بیانیاتی که هیچوقت این مفهوم را ندارند اگر کسی بگوید که خیر معادن متعلق بملت ایران است و هر نوع تصمی در باب این می تواند بگیرد این هیچ ارتباط پیدا نمی کند که کس بتواند بگوید که نتورید کردی در مالکیت ایران این مقدمه را بیان نکرده است این احساسات کاغذی را نشان نداده است مگر برای خاطر اینکه ضمناً دزدانه قضیه قرارداد مخدوش ۱۳۱۲ را پیش بکشد و در این ضمن اظهار نظری بکنند که ببینید قراردادی است و برخلاف آنچه که ملت ایران می گوید و برخلاف آنچه که نمایندگان می گویند و مخدوش کردن نیست پس این داسوزی برای شرکت نفت است نه از برای احساسات وطن پرستان يك مفاصله دیگر کرده اند باز بصورت وطن پرستی و آن عبارت از این است که می گویند شما چرا می آید می گویند که اجانب والینه انگلیسها در امور داخلی ما مداخله کرده اند این خلاف شئون ملی ما است نگویید این بد است باز در وهله اول انسان خوشحال می شود که به چه آدم دقیقی که حاضر نیست این مطالب اصلاً گفته بشود وقتی که این اظهار را کردند بنده توجه معطوف این مطلب شد که در بین ما مفاسد های اجتماعی و مصائب اجتماعی خودش بد نیست ولی ذکرش همیشه انسان را بزحمت می اندازد ، هر فساد وجود داشته باشد خود آن فساد و خود آن اشخاص مفسد بدینند ولی همین کذ کرش شد هم می گویند خیر که نتش بد است بنده در نظرم می آید يك وقت معا که نماینده داشت یکی از مدیران جراید بندرا هم و کین خود را قرار داده بود اوتحت تعقیب قرار گرفته بود از این باب که گفته بود بله فلان مؤسسه ای که در این مملکت برپا می شود فلان وزیر خارجه مملکت بیگانه این را قبلاً پیش بینی کرده بود یا دستور داده بود ، این معاکه و این تعقیب البته در همان اوایی بود که هنوز این مجلس درست نشده بود در آن موقع پیش آمده بود ولی دنباله اش کشیده شد به آن وقتی که این مجلس تأسیس شد و پیش بینی آن مدیر جراید درست بود بنده کدر ضمن دفاع صحبت می کردم گفتم که برایشان چه ایرادی است که پیش بینی کرده ما برای العین دیدیم که عملی شد دیگر شما ایرادتان چیست البته ما با لغت نشدند ، متقاعد نشدند برای همین که اولاً بنده در این است که فساد را هر کسی برود مرتکب بشود هر کار خلاف آمده ای بشود ما نمی نداریم ولی بشرطی که صحبتش بشود حالا آمدیم در باب این مداخله انگلیسها ، ایشان خیلی بهشان برخورد کرده است که چرا و کلای اقلیت و بعضی و کلای اکثریت در این باب صحبت کرده اند (کشاورز صدر - اکثریت هم صحبت کرد) بله عرض کرد مثل این است که ایشان تصور میکنند تا توره هومت و مردم همه کچ و تفهیم فقط خداوند این مند نفر را بما عطا کرده است که اینها متوجه امور نادیده بقیه ملت ایران هیچ نمیفهمند بله در بیچ آسمان باز شده است و برای يك ملنی که از صفت و کبیر همانطور که آقای نخست وزیر فرمود استفاده هیچ چیز ندارد خداوند این چند نفر را بعنوان عطیه الهی در زینیل گذاشته

و فرستاده است (خنده نمایندگان) کشاورز صدر - و گل سر سبدش هم فروهر است) بنابر این اگر آنها بگویند که دخالتی در کار نیست ، مردم بیجا میگویند که دخالتی هست ، مردم بطور متعنه که دخالت هست ایشان می گویند که این حرفها باطل است در کوچکترین دهات ممالک متعنه لوله کشی شده ولی قوای از گابریزه متشکله است که نگذازد طهران مرکز مملکت لوله کشی بشود او میگوید خیر این هیچ ربطی بدخالت اجانب ندارد اینجا چندین روز آقای بقائی صحبت کردند و قضیه خرید لکتیو را بحث کردند و کاغذ سفارت انگلیس را خواندند بنده و ایشان اعلام جرم کردند و آن اعلام جرم هم هست ، اعلام جرم البته اگر بر علیه يك نفر وطن پرست باشد فوراً بحریان می افتد ، عرض کنم بعضی تان که اینجا ثابت شده که دخالت بیگانه بود دخالت همین است دخالت کرد که شما این را بدهید بنده تضمین می کنم ، آقا تاجر شده است برای بنده ، اما ایشان می گویند که صحبت نکنید هیچ همچو چیزی نیست کسی دخالت نمیکنند این حرفها همه بیجا بود اینها اگر به پیغمبری هم عقیده ای داشتند شاید ادعای پیغمبری هم میکردند خلاصه این دستهای که گلچینند این دسته گلچین میگوید که خیر اینطور نبوده است ، جناب آقای حائر زاده فرموده اند که جلو میدان بهارستان دانشجویان ، داش آموزش برای تأیید تقاضای حق ایران اجتماع کرده اند و میتینگ میدهند و میل دارند که کلمه ای در اینجا در حضور نمایندگان محترم عرض شود بعد کارخانه هائی بچه قیمتی برای این مملکت وارد شد این کارخانه ماهه ، مثل کارخانه های اروپائی میگفت ، خرج و دخل میکرد در آنوقت ...

دکتر شایگان - کسی مانده عرض کنم این جواب آقای نخست وزیر است و آقای فروهر بنظر بنده وظیفه ملی ما است که اینجا جواب بدهیم.

دکتر شایگان - کارخانجات را هم نباید عرض کنم البته بطور کلی ممکن است که مطالب من بی ربط باشد ولی بآن معنی که بین ما معهود است بوم مربوط است ، عرض بنده راجع بکارخانجات بود گفتم که این کارخانجات میگشت و رفع حوائج می کرد همین که وضع برگشت و این آقایان لازم دیدند که دخالت مستقیم در کارهای ما بکنند تمام اسباب چینی ها را کردند برای این که کارخانه هائی که چندین سال بحیران افتاده بود و همه افراد آن وارد کارها شده بودند اینها از جریان بیفتند ، چرا بدلیل این که یکی از اهم وسایل تشریفی که در دست قوای بیگانه است همین است که در ممالک دیگر نگذازند صنعت تصفی بگریز چرا ؟ برای اینکه اگر صنعت تصفی گریز دیگر بازار برای امته آنها نخواهد بود خود آنها رفع حاجت میکنند و دیگران احتیاج خواهند داشت ، آنها تمام قوایشان را بکار انداختند تا این چند کارخانه را باین روز انداختند حالا آقای فروهر می گویند که کی دخالت می کند چه دخالتی می کنند عرض میکنم که در روزنامه

داد نوشت (که بعضی از مضربین خارجی گفته است چند روز قبل در کابینه انگلستان موضوع رد لایحه العالی از طرف کمیسیون نفت در مجلس مطرح گردید در این جلسه مذاکرات مفصلی در این باب بعمل آمد گفته شد که رد لایحه العالی بانحرکات ملیون دوست چینی ها در ایران صورت گرفته است ظاهراً از طرف شرکت نفت گزارشی داده شده است مبنی بر اینکه افزودن دیناری در حال حاضر بسهمیه ایران صلاح نیست پیشنهاد شده است نازمانی که بحیران آسیائی بحیران دارد صلاح نیست باب مذاکرات نفت با ایران باز شود زیرا دولت ایران از اوضاع سیاسی جهان استفاده نموده و قطعاً دولت انگلستان نمی تواند شرایط خود را بقبولداند) ملاحظه فرمائید هیچ دخالتی آنها در کارهای ما ندارند این حرفها راملیون در میاورند آنها هیچ دخالتی ندارند باور فرمائید ، عرض می کنم امروز صبح تلگرافاتی به بنده رسید که بعد حضور جناب آقای رئیس می دم یکی از این تلگراف ها مضمون عجیبی دارد و بشوخی بیشتر شبیه است می گوید که تمام نفت ایران و منافش را بانگلستان بدهیم بشرط اینکه شما نمایندگان مجلس بنا قول بدهید که اینها دخالت در کارهای ما نکنند آقا این توطئه مانیت این خودش تلگراف کرده است چند روز پیش این تلگرافی است که آن شخص می کند و بنده تقدیم مقام ریاست می کنم احساسات مردم بخطا نیروود و بهیچوجه اشتباه نمی کنند ما بگوئیم و نگوئیم حقایق هست و اعتراض ما آنها را تغییر نمی دهد این جامکر از این رئیس تبلیغات از این ترسایر صحبت شده است یکی از آن موارد هم مورد ایشان هست مورد ح و حاضر ، نمایندگان محترم مجلس شورای ملی از اقلیت و اکثریت می گویند آقایان را بیرون کنید مجلس سنا هم همین حرف را میزند ولی ایشان مثل شاخ شمشاد یک مقدار هم از جهت همان شاخ شمشادشان هست که مانده اند ایشان مثل شاخ شمشاد آنجا ایستاده اند ایستاده اند که چه کنند ایستاده اند که بدستور شرکت نفت آنچه را که آنها می خواهند انتشار بدهند آنچه که مربوط بملت ایران است ناله های ملت ایران است آنرا منعکس نکنند جمعیتی که چهل تا شصت هزار نفر تضمین کرده در میتینگ روز جمعه آنجمیت آن میتینگ روز جمعه را ندیده اند آنرا هم چو آدمی خیلی قیمت دارد خیلی قیمت دارد و این را نمیشود بحرف مجلس شورای ملی و بحواس مجلس شورای ملی بر کنار کرد شاید هزار کار دیگری مجلس شورای ملی بخواد بکند مجلس شورای ملی شاید بخواد که يك آدم غائبی سرکار نباشد این نمی شود چون بد سعادت می شوند این ها را بشما می گویند باطل و بیجا است که مجلس شورای ملی بخواد که مجلس سنا بخواد ولی ایشان مثل سد سکندر آنجا تشریف داشته باشند این را حتماً بدانید که ربطی بدخالت اجانب ندارد این را لغات بملات ایران بدان ایشان خیلی دلشان بحال ملت ایران سوخته بود و در دعاالت اجانب را اهانت بملت ایران و ناشی از حسن عقارت بقول ایشان او میلسکس دفتر یورته دیده بعد هم بطلعه به بنده گفته که چون من آن مبارز لاتی را گفته بودم ایشان هم فرانس می گویند ای کش ایشان از عرایض دیگر بنده

تبیست میگردند آن روز اگر من لاتی اش را گفتم هلتنش این بود که بعضی از آقایان حاضر گفتند که آن عبارت چیست ؟ و بعد هم مخصوصاً بملت همین عرض کردم که این قسم جلات حکم امثال سائره را پیدا بخواد استاد بکنند خود لاتی اش را میگوید فرانسوی آلمانی هم لاتی اش را میگوید الامثال لا یفتیر بنا بر این برای خاطر اظهار فضل نبوده است چرا برای اینکه آنها می گویند که فضل دارند در این مملکت چه طرفی از فضیلت خودشان برسته اند که بنده ایکه بازم بر بنده اگر بنده بشود از طرف اولیای امور چیزی مورد توجه باشد همان چیزی است که آقای فروهر وزیر دارائی بخودش بسته حالا عرض این است که ایشان این را تعبیر کردند يك حس حقارتی یعنی اشخاصی که این حرف را میزنند يك حس حقارتی در شان هست بنده عرض می کنم آنها نمی که این حرف را زدند شایسته است که متهم بوجود حس حقارت در خودشان بشوند یا جناب نخست وزیر که بایستی از احساسات عمومی ملت ایران استفاده بکنند و يك مته را نجات بدهند همیروند بجلسه خصوصی می گویند آقا شما چه میگویند شما بنده و همه چه می گوئید ، من میگویم شما کارخانه سیمان را نمیتوانید اداره بکنید شما لوله نك را هم نمی توانید بسازید حس حقارت در کیست ؟ کیست که خودش را حقیر می بیند و ملت خودش را حقیر می بیند این کومیلکس دفتر یورته در کی وجود دارد آیا در آنها می که می گویند خارجی ها نباید در مملکت ما بیایند دخالت بکنند وجود دارد یا آنکسی که پیشوای ملتی هست از جمله ریاست عالیه قوای مملکتی و دولت بایستی تمام حرفهای سنجیده باشد تمام بیاناتش محرک باشد بطرف ترقی و تعالی

فلام آن کلام که آتش انگیز نه آب سرد زنده در سخن بر آتش نیز آن آب سردی را که این آقای نخست وزیر بحساسات ملی ایران ریخت آن آب سرد ناشی از حسن حقارتی است که در شخص خود او وجود دارد نه در ملت ایران (صحیح است) آقا او را تمبر به حسن حقارت می کنند بعد خود ایشان که تشریف میاورند اینجا بایستی میخوانند برای ماسمی می کنند که بگویند بنده شما نمی توانید اداره کنید و میگویند آیا میخوانید که چندین هزار نفر گرسنه بماند مثل اینکه ما که گفتم یا پیشنهاد کردیم که این صنعت نفت را از میان ببرید ایشان حس حقارت در شان هست یا ما ؟ ایشان خودشان را حقیر میدانند که لائق درست هم میفرمایند ایشان خودشان را حقیر میدانند یا نمایندگان می گویند ملت ایران استعداد دارد و میتواند نفت خودش را اداره بکند الکلام بجز الکلام آقایان متوقع هستند دواتی که نظارش نسبت به ملت این شکل است برود و استیفای حقوق ملت ایران را بکنند آقایان بنده از این دولت سؤال میکنم از این دولت کلام دولت بسیار کردار که امیدوارم که دیگر خدمتشان نرسم (خنده نمایندگان) از این دولت سؤال میکنم دولت که متفق است که ملت ایران نمیتواند صنعت نفتش را اداره بکند آیا اداره کردن صنعت نفت یعنی صنعتی که چندین سال است که بحیران اقتداره است تشکیلش را دیده اید الان کارش بغیر میگردد آیا

بخواه کردن این مشکل تراست یا اداره کردن نفت
 بقیه سلطنت ایران که میخواهند ایجاد بکنند مجلس
 شورای ملی وقتی که گفت ملت ایران نفت خودش را
 استخراج بکنند حکم صادر که ملت ایران میتوانند
 نفتش را استخراج بکنند کدامیک از این مشکل تر
 است مؤسسه بکنار افتاده ایرا ادامه داده و اداره
 کردن یا مؤسسه ای را ایجاد کردن شماره مردم وطن پرستی
 که نشسته و امر دادید تصمصیم گرفتند قانون گذرانندید
 که ایران نفت خودش را خودش اداره بکنند این
 دولت شاید بگوید تو اشتباه میکنی من فرستاده خدا
 هستم برای اینکه ملت حقیر چنین نوابی را نمیتواند
 بوجود بیاورد (اشاره به آقای نخست وزیر) این
 نمیشود این ملت حقیر این ملت حقیر چنین استمدادی ندارد
 و ایشان هم از آسمان نازل شده اند میگویند تغییر
 استمداد ندارید نمایندگان دوره شانزدهم هم
 نفهمیدند

رئیس - آقای دکتر شایگان مدت حرف شما
 زیاد شد دیگر خاتمه بدهید

دکتر شایگان - عرض کنم حضورتان که بنده
 جواب اینها را باید بدهم

رئیس - خاتمه بدهید قبل از دستور روز دیگر
 بیائید بقیه را بفرمائید کارهای دیگری هم داریم

دکتر شایگان - این از اهم امور مملکت
 است

بعضی از نمایندگان - مجلس موافق
 است

رئیس - نه بنده حالا رأی می گیرم از
 مجلس که امروز برای مذاکره جناب عالی کسافی
 است یا خیر

دکتر شایگان - بسیار خوب رأی بگیرید

عده ای از نمایندگان - بکریع اجازه
 بدهید

رئیس - ده دقیقه دیگر صحبت بفرمائید باید
 بکارهای دیگرمان هم برسیم

دکتر شایگان - عرض کنم آقای رئیس
 مجلس خوف دارند که شاید عرایض دیگری هم بکنم
 ولی نخواهم کرد

رئیس - نه بنده میل دارم که هر فرمایشی
 دارید بفرمائید

دکتر شایگان - نه والله نه باله اگر خوف
 نداشتید که می گذاشتید من حرف بزنم بعدا میل
 ندارید

رئیس - بنده میخواستم رأی بگیرم اگر آقایان
 نمایندگان موافقت کردند صحبت خواهم کرد

دکتر شایگان - بنده عرض می کنم آقایانی
 که در طرف سی چهل سال صنایع مهندسی تهیه کرده
 است و این مهندسی مثل آن کاردیرانی که استعمال
 نمیکند زنگ برنماز کار ممکن است بیفتد عرض کنم
 این مهندسی رفته اند میرزا بنویس شده اند این
 دانشکده فنی که هر سال چندین نفر مهندس عالی مقام
 دیلمه بیرون میدهد اینها را می گویند هیچکدامشان
 بدر نمی خورند بایستی کو دیگری اینکار را بکنند
 اینها را بایستی دخالت داد در این کارهای بزرگ
 متأسفم که وقتی مرا معذور کردند و بنا بر این خیلی

هم آنها را کنار گذاشته و باین موضوع می چسبید آنوقت
 که بنده این مطلب را عرض کردم مکرر گفتند بر فرض
 معال که این قرارداد باشد درست نظرم هست کاین
 جمله بر فرض معال را ۳ مرتبه تکرار کردم بر فرض
 معال ، بر فرض معال این بر فرض معال ها هیچ بسمع
 مبارک ایشان نرسیده است آنها را انداخته اند دور
 همین فرض معال را گرفته اند و روی این استدلال کرده اند
 آقایان کار مرا نیمه تمام گذارند وقت مرا معذور
 کردند همه اش میترسم که آنرا مرخروج صادر شود (خنده)
 نمایندگان) این مطلبی که بنده اینجا ذکر کردم بعنوان
 استناد به آن لوح لاتین این در فقه اسلامی ما هم بهترین
 وجهی بیان شده منتهی این است که روی سخن ما نظوری که
 بنده پیش بینی میکردم بشرکت نفت است و شرکت نفت
 هم بمن جواب داده است بنا بر این بنده مصلحت ندیدم
 که استناد بقیه بکنم والا این عبارت شهید تانی است
 در مسالک که میگوید انما عارضت المصلحة الخاصة بالمصلحة
 العامة فرایة المصلحة العامة اولی (احسن) ولی روی سخن
 من ایشان کذب بود ایشان هم که کاری نکرده اند
 تقصیری ندارند آلت فعل اند خدا توفیق بدهد آنکس
 را که این اصلاح را رواج داد خلاصه این است که بنده
 چون نظرم بآنها بود و آنها میدانند که بنده نظرم
 چه بود استناد بآن لوح کردم و الا فقه ما در کمال
 خوبی این مسائل را پیش بینی کرده آقایان ما خودمان
 اینرا میدانیم ملاصل تسلیم را همه قبول داریم ولی
 معذک نمایندگان مجلس اینجا می نشینند و می گویند
 مالک حق ندارم مستأجرا مکرر شرطان مکرر فلان
 مگر فلان بیرون کند این چیست ؟ این
 نیست مگر محدود کردن همان قانونیکه منکی است به الناس
 سلطان علی اموالهم این را همه قبول داریم این
 اصلی است ولی نماینده اینجا می نشیند و میگوید
 که این اصل باعث تجاوز به حقوق ضعفا شده است
 مصلحت عامه مصلحت مملکت وقتی پیش می آید قانون
 میگذرانند این آقای حقوق دان تازه یاد گرفته اند
 ایشان نیستند که بنده بگویند آقا در اینخصوص چه
 میگویند آخر پس این چه طور است ؟ بنده بیاناتم
 قوانین دیگری برای این کارها بیکدر
 را خرده خرده تمام میکنم ضعیف عرض کنم که
 اگر کسی که بخواهد حرفی بزند چون متعصب است
 در حرفش وقتیکه جلوش را بگیرند ولو اینکه
 بسیار از روی محبت و مهربانی باشد از روی قانون هم
 باشد کمی صیباتی میشود بنا بر این اگر جراتی هم
 به آقای رئیس مجلس کردم معذرت میخواهم عرض
 میکنم جای دیگر اشاره فرمودند که بطور میگویند که برویم
 مصادره کنیم هیچیک از آقایان نمایندگان معزوم که
 اینجا صحبت کردند صحبت از مصادره نبود کسی
 نگفت که مصادره کنیم صحبت این بود که ملت ایران
 جا حکم است بر امور خودش ملت ایران استقلال دارد
 چون استقلال دارد قوه مقننه او میتواند تصمصیم
 به نفع مملکت خود بگیرد حالا این تصمصیم میگوید ممکن
 است که بمتنای خصوصی بر بوردولی مصادره مصادره نیست
 صحبت از این است که مجلس شورای ملی به نسبت
 از افکار عامه این جایک تصمصیم میگوید این تصمصیم
 هیچ بدی ندارد که بمتنای خصوصی بر بورد آقایان

منافع خصوصی بوضع علیهمه ای دارد اما مجلس
 ایران تصمصیم میگیرد که منکی باشد بر حق حاکمیتش
 این ربطی باین ندارد که ما میخواهیم جانی را مصادره
 بکنیم هیچیک از نمایندگان منظورشان مصادره نیست
 مجلس تصمصیم میگیرد موقمی که میخواهد این تصمصیم
 را بر حله اجرا بگذارد می بیند که تکلیف چیست
 و آن طرف چه میگوید حرف خودش را در مقابل این
 تصمصیم قانونی لازم الاجرا بزند ما هم فرمان را میگوئیم حال
 صحبت از چیست صحبت از این است که عنوان قانونیست اعلان
 ابطال نیست صحبت در این نیست که ما میخواهیم از شرکت
 نفت چیزی را بگیریم صحبت از این است که ملت ایران
 تصمصیم میدهد که این قسم معادن را ملت ایران
 خودش میخواهد استخراج کند اداره کند این قسمت
 هیچ منافاتی بعقی که آنها دارند ندارد اگر داشته
 باشند حق آنها در آن قسمتی که مجلس قائل
 بآن باشد مورد توجه میشود
 و بنده هم هیچ اشکالی پیش نمی آید بنا بر این کسی
 عنوان مصادره نکرده است بعد آقایان میگویند که گفتیم
 دروغ بعضی گفتند عبارت از آن حرفی است که راجع
 بمعادن مکرر زده است این مجله ریدرجت ناشیوتال
 بانک است صفحه شش اش ذکر کرده که تنزل
 محصولات نفت مکرر از ۱۹۲۲ که در دست
 خود امریکائیا بوده شروع شده است همین طور
 قوس نزولی را طی کرده است تا رسیده است به وقتی
 که ملی شده از آن وقتی که ملی شده است این قوس
 بالا رفته است به بنیاد آفرض کردم ایشان دروغ میگویند
 بقصد خیانت این حرف آن چیزی است که گفتیم دروغ
 گفته است مطالب من مفصل است که نمی خواهم وقت
 آقایان را بگیرم فقط در این جا آخر هر ایضم تنکراتانی
 است که رسیده تقدیم مقام ریاست مجلس شورای ملی میکنم
 این تنکراتات از اصناف بازار است از دانشکاه تبریز
 است از کاشان است که اغلب توسط حضرت آیت الله
 کاشانی فرستاده اند و این قطعنامه است که از مینتک رشت
 تنگراف شده است اینها را تقدیم مقام ریاست میکنم
 بعد دو تا چیز برای من فرستاده اند که اینجا قرائت
 کنم و آن این است که در کرمانشاه حکومت مانع
 شده است از این که مردم مینتک بدهند آنها را تاز
 و مار کرده اند دو فروردین نامه نویس تمعیش کردند الان
 در مجلس متعصب شده اند و این مطلب بنده را بیاد آن
 بیاناتی که راجع بآن آقایان آقا بیکه باقیش دخلی بدخلت
 خارجیها ندارد که آنجا حکومت بکنند که تمام آن آقا
 آن آقای که اینجا آمدند آنوقت وزیر بود حالا هم وزیر
 است بعد هم اگر در همین باشه بگردد وزیر خواهد بود
 گفت تمعیش میکنم میفرستم مقتش فرستادم اما

آخر هر ایضم این قطعنامه ای است که خواهش
 کرده اند اینجا بخوانم قطعنامه حزب ایران است
 قطعنامه حزب ایران بنسابت مینتک
 همه هشتم دیماه در میدان بهارستان
 ما اعضاء جمعیت مسلمانان مجاهد و حزب استقلال
 و سازمان نظارت آزادی و جمعیت مبارز اصناف و
 دانشجویان و دانش آموزان و حزب ایران و طرفداران
 این دستجات ملی که بنا بر دعوت حضرت آیت الله کاشانی
 و رهبران خودمان در این مینتکی که بوسیله حزب ایران
 وائر گردیده است حاضر شدیم در این روز جمعه

۸ دیماه ۱۳۲۹ متویات خود را بوسیله این قطعنامه
 باطلاع ملت ایران وجهایان میرسانیم

۱ - استرداد گزارش کمیسیون نفت یعنی برود
 لایحه الحاقی از طرف دولت مورد اعتراض شدید
 ما است

۲ - اظهارات نخست وزیر در جلسه و کلا کثرت
 روز شنبه دوم دیماه که بوسیله رادیو چندین مرتبه
 تکرار شده و ملت ایران را ناتوان برای اداره امور
 فنی خود معصوما در قسمت مربوط بنفت جنوب معرفی
 کرده است مورد تکذیب می باشد و خواهانیم که جبران
 این اهانت از ملت ایران بشود

۳ - بیانات آقای وزیر دارائی در جلسه سه شنبه
 پنجم دیماه راجع بوضعیت مکرر در دوازده سالی
 که صنعت نفت را ملی کرده و آقای نخست وزیر هم
 بدان اشاره نموده است و بدینوسیله خواسته اند ملت
 ایران را گمراه نمایند مورد تکذیب ما است زیرا طبق
 آمار دقیق و مورد اطمینان در این دوازده سال محصول
 نفتی مکرر پس از ملی شدن نه تنها نقصان نیافته بلکه
 دو برابر شده است

۴ - تبلیغات خیانت آمیز رادیو تهران و اهانت
 های دائمی که بمقدسات و آرزوهای جامعه ایرانی می
 کند مورد تنفر و انزجار ما است و از مجلس شورای ملی
 تقاضا داریم که این وسیله تبلیغات را از دست
 نوکران بیگانه خارج و بفتح ملت ایران بکسر
 اندازد

۵ - ما کاملاً متوجه هستیم تصمصیماتی که بطبوعات
 ملی وارد می سازند برای این است که ملت ایران
 نتواند از حقوق خود دفاع نماید و از حقایق امور مطلع
 شود از این جهت آزادی مطبوعات بر طبق اصول
 قانون اساسی را خواهانیم و از مجلس تقاضا داریم که
 قانون مطبوعاتی شبیه آنچه در میان ملل آزاد دنیا
 متداول است تهیه نماید و بفشارهایی که ضمن سوء
 تعبیر و یا دستاویز قرار دادن قوانین ظالمانه مخصوصاً
 قانون اقبال زننگه بر مطبوعات وارد می آید برای همیشه
 خاتمه دهند

۶ - از مجلس شورای ملی تقاضا داریم که
 قانون انتخاباتی که مشروطیت واقعی و حقوق عمومی
 را تأمین نماید هر چه زودتر تصویب و همچنین برای
 اعلای قانون ظالمانه حکومت نظامی که وسیله اصلی
 فشار بر ملت ایران است اقدام عاجل فرمائند

۷ - ملی کردن صنعت نفت در تمام کشور خواسته
 کلیه طبقات و ملت ایران است و ما در اینجا رسماً اعلام
 می داریم که نه سفارشات مغرضانه و نه فشار نوکران
 بیگانه ما را از ادامه مبارزه در راه نیل بدین مقصود منهدم
 باز نخواهد داشت جاوید باد ایران

مراضی بنده تمام شد آخرین مطالبی که هست اینست
 که بایستی بنده تشکری بکنم از جناب آقای فاضلی
 که مطالبی را چنانکه لازم بود و بایستی بگویند در
 مجلس سنا گفتند و بنده گمان میکنم که همه آقایان
 نمایندگان مجلس شورای ملی باید از ایشان تشکر بکنند
 (صحیح است)

رئیس - طرحی رسیده است راجع بطبوعات
 است که بعداً قرائت میشود آقای نخست وزیر بفرمائید

نخست وزیر - بنده در چند جمله ای که اخیراً
 راجع بنفت مطرح بود شرکت کردم همیشه ناظر این
 بودم که احساسات برجسته ای که فرود آقایان نمایندگان
 داشتند چقدر محرک آنها بوده که هر اقدام و بیانی
 که میفرمایند کلاماً بجا است و مورد تصدیق است و
 بنده نمی توانم در مقابل بیانات پر حرارت و رسایی
 آنها مطالبی را عرض کنم ولسی چیزی که بنده از
 بیانات آقایان در ظرف این چند جلسه استنباط کردم
 اینطور بنظرم رسید که بعضی اشتباهات شاید حاصل
 شده باشد که شاید بنده بتوانم بانذکر و تشریح این
 مطالب رفع این سوء تفاهات را بکنم اولاً بنده
 اینطور حس کردم که بعضی از نمایندگان این طور
 قائلند که دولت در مقابل ملت یا افراد ملت یا آقایان
 برای خودش شخصیتی قائل است یا خودش را متناهی
 میداند و خودش را بر گردیده میداند بنده یا هر کسی
 از افراد ملت هر کسی باشد از افرادی هستیم که
 شما می آید سر یک کاری میکنارید و یک مدتی میماند
 و بعد هم میروید کنار (مکی) ما نگذاشتیم دیگران
 گذاشتند پس افتخار آنها اینست برای خدمت و
 انجام وظیفه تا آن لحظه ای که افتخار خدمت دارند خدمت
 انجام بدهند

دکتر بقائی - برای فرستادن قوای انتظامی؟
 چاپخانه ها

نخست وزیر - اما آنروزهایی که در موضوع
 نفت بحث شد بنده اینطور دیدم که آقایان در جلسات
 مختلف اینطور بحث فرمودند که شاید دولت از بدو
 امر راجع بموضوع نفت کوچکترین تصمصیمی یا
 ملاقاتی برای استنبای حقوق ملت ایران نداشته
 است (دکتر بقائی - صحیح است) و یا شاید
 قصوری کرده (نمایندگان اقلیت - صحیح است)
 ولی اگر توجه بفرمائید خواهید دید که این طور
 نیست (صحیح است) برای اینکه از روز اولی که
 دولت تشکیل شد اولین چیزی را که دولت اقدام
 کرد و اولین چیزی که مورد بحث و مطرح در دولت
 قرار گرفت این بود که آیا وزراء و افراد دولت نسبت
 بموضوع نفت چه رویه و چه طرز و طریقی ای بایستی
 تعقیب بکنند (دکتر بقائی - اطاعت از شرکت
 نفت) برای اینکه روز اول نظر این بود که ضمن
 مذاکرات شاید بتوانند طرح جدیدی تهیه بکنند
 متأسفانه این جا مصادف شد با سبیل استیضاحاتی که
 در مجلس از دولت راجع به نفت کردند و پس از
 اینکه این استیضاحات از دولت این جا شد دولت
 بلاخره تصمصیم خودش را راجع باین موضوع
 آنان عرض میفرستم و آن مربوط به چهار ماه قبل است
 که هیئت دولت این تصمصیم را گرفت و وزراء این
 تصمصیم را گرفتند که روی این روش و این روی عمل
 کنند بنده عرض میفرستم وقتی که بیرون فرستادم آقایان
 مشاوران کلاماً بجا خواهند بود و خواهند دید که نظر
 دولت چه بوده است

نظر باینکه آقایان وزراء بایستی از روی تعظمی
 دولت در امر نفت متعصب باشند لذا نظریه دو استیضاح
 زیر در خصوص نفت تشریح میشود

۱- دولت بطوریکه در مجلس سنا و مجلس شورای ملی عنوان نموده چون نماینده کمیسیون نفت معرفی و پرونده ها را در اختیار کمیسیون مزبور گذارده لذا با طرح و بررسی لایحه مزبور موافق و منتظر تصمیم کمیسیون می باشد

۲- در کمیسیون مربوط به نفت نمایندگان رسمی دولت عبارت خواهد بود از آقای فروهر دکتیرینیا و منوچهر فرمانفرمائیان

۳- نظر کلی دولت در کمیسیون مجلس این خواهد بود که کمیسیون نفت کلیه قرارداد الحاقی را بررسی کرده بطور قطع تعیین نماید در کدام مواد استیفای حقوق کشور از کجایی ننموده که باید بشود و بدین طریق اگر گزارش کمیسیون تسلیم مجلس شورای ملی شد طبق او عمل نمایند

۴- پس از بررسی کمیسیون و پس از بررسی این گزارش در مجلس شورای ملی دولت منتظر است که از طرف مجلس بدولت مأموریت داده شود که نسبت باین نکات با اختیارات تام با کمیانی نفت وارد مذاکره شده و برای استیفای حقوق کشور، ان سهمی خود را حتی القوه بکار برد. این در هیئت دولت در چهار ماه قبل مطرح شد و روی این تمام وزرا تصمیم گرفتند که روی آن عمل کنند و تمام عملی که دولت در ظرف این چهار ماه کرد روی آن بود که از نظر استیفای حقوق ایران آن چیزی که لازم است چه در کمیسیون و چه بعنی که در خارج لازم بود انجام بدهد بالاخره پس از مدتی این گزارش از کمیسیون بطوری که بنظر آقایان نمایندگان رسیده در مجلس مطرح شد و وقتی که در مجلس مطرح شد آقایان ملاحظه فرمودند که پس از جلسات عدیده بحث بسیار شد و وقتی که بحث بسیار شد باز هم در دولت همه روزه این جریان که در مجلس بود و تصمیماتی که گرفته میشد در آنجا مورد بحث و مورد بررسی قرار میگرفت و پس از اینکه دیده شد این بی نظمی و آشفتگی و بی ترتیبی حاصل شده دولت از نقطه نظر اینکه استیفای حقوق میکنند یعنی ملت ایران یا بی تابی کامل منتظر این است که به بیند استیفای حقوق نسبت بموضوع نفت بجهت طرز و طریق بعمل خواهد آمد دولت طبق مقررات و قوانینی که شما در دست آنها گذاشته اید آمد و تقاضا کرد که لایحه را مسترد بکنند برای اینکه برود و آن وظیفه قانونی خود را نسبت باستیفای حقوق ملت ایران بعمل بیاورد (همه نمایندگان) آقایان استیفای حقوق یک چیزی است که مورد توجه و مورد نظر کلیه افراد مملکت است (صحیح است) آقایان ما هم جزو جزو شما هستیم از افراد این مملکتیم (مکی) تکذیب میکنم) بطور ممکن است که ما نخواهیم از برای این مملکت استیفای حقوق بکنیم یا کلمه ای قدمی بر خلاف مصالح کشورمان برداریم! آن روزی که قدمی برخلاف مصالح کشور برداشته میشود بایستی آن قدم بریده شود (دکتیر بقائی - انشاءالله) و آن زمانی که برخلاف مصالح مملکت کلمه ای بگوید بایستی آن زبان بریده شود (دکتیر بقائی - انشاءالله) و ما بایستی حاضر بشویم آن کلمات را بگوئیم یا بر زبان برانیم (یک نفر از نمایندگان اقلیت - ولی گفته اند) امروز دولت با کمال خلوص

نیت و با تسلیم در مقابل مجلس شورای ملی برای نفت آن چیزی که اراده مجلس شوری و ملت است تابع آن نظر هستیم و نباید فکر کرد که دولت نظری یا فکری بر خلاف او ابراز نظر یا اظهار نظر بکنند اگر ما در مملکت استیفای حقوق ایران را بکنیم اگر ما میخواهیم از روی نظر و خلوص عقیده رفتار بکنیم بایستی که همه دیگر را بکنیم و آنگاه از برای اخذ نتیجه برعکس بایستی به بینیم آنچه را که ملت ایران و مردم ایران انتظار دارند استیفای حقوق است در اسرع اوقات و دولت در مقابل مجلس شورای ملی و ملت حاضر است تصمیم بگیرند و آنچه را که اراده بکنند با کمال تامل و با کمال افتخار انجام بدهد (همه نمایندگان)

مکی - سالی که نکوست از بهارش بیداست **جمال امامی** - آقای رئیس بنده توضیح دارم چیزی که مطرح نیست اجازه بفرمائید بنده توضیحی دارم.

۳- قرائت استیضاح آقای کشاورز صدر از آقای فروهر وزیر دارائی رئیس - یک طرحی از طرف آقایان رسیده است.

کشاورز صدر - استیضاح بنده را بخواهید **رئیس** - استیضاحی هم از طرف آقای کشاورز صدر رسیده است که قرائت می شود و به دولت ابلاغ میشود

(ورقه استیضاح آقای کشاورز صدر بشرح زیر قرائت شد)

جناب آقای رئیس محترم مجلس شورای ملی: چون استرداد ضمنی گزارش کمیسیون نفت مبنی بر رد مقاله نامه بعنوان تأمین حقوق ملت ایران متضمن تضییع و تمویق حقوق ملت است آقای وزیر دارائی را استیضاح میکنم

رئیس - برای تعیین وقت بدولت ابلاغ میشود

۴- مذاکره و اعلام فوریت طرح پیشنهادی راجع به مردود بودن بیانات وزیر دارائی در جلسه هدی

رئیس - ده نفر از آقایان اجازه خواسته اند این که مطرح نیست

مکی - آقای نخست وزیر مطرح کردند بایستی جواب داده شود

جمال امامی - بی لطفی فرمودید چون چیزی مطرح نیست جواب آقای نخست وزیر باید داده شود **رئیس** - قبل از دستور بود ایشان جواب دادند چیزی مطرح نبود مطرح این طرحی است که حالا قرائت میشود قبل از شما آقای دکتیر بقائی و آقای مکی جناب عالی و آقای فرامرزی و یکمده دیگر هستند طرح آقایان نمایندگان قرائت میشود

ریاست محترم مجلس شورای ملی تقاضا دارم طرح زیر را بعنوان تصمیم قانونی بپذیرد و فوریت و فی المجلس طرح و تصویب آن را پیشنهاد کنید

مجلس شورای ملی بیانات ۳ شنبه پنجم دیماه ۱۳۲۹ آقای فروهر را مردود دانسته و بهیچوجه مورد تصدیق نمایندگان ملت نخواهد بود و از چار خود را ازصل ایشان اعلام میکند

حسین مکی ، محمودزریان ، حائریزاده ، آزاد دکتیر طبا ، اللهیار صالح ، بهبهانی ، حسن مکرم ، اردلان ، دکتیر جلالی ، معدل ، دکتیر معظمی ، مخبر فرمند ، حاذقی ، محمد ذوالفقاری ، دکتیر بقائی ، دکتیر کیان ، کشاورز صدر ، دکتیر سید امامی ، ناظرزاده ، حبیب پناهی ، دکتیر مجتهدی ، نفع الاسلامی دکتیر شایگان و یکمده دیگر امضا هست

رئیس - فوریت اول مطرح است

مکی - آقای جمال امامی توضیح میدهند **رئیس** - ایشان که گفتند مخالفم **مکی** - ایشان امضاء کرده اند

جمال امامی - بنده امضا کرده ام و اول هم امضاء کرده ام عرض کنم بنده راجع بدو موضوع عرض دارم یکی راجع باظهارات آقایان نمایندگان آقای دکتیر معظمی و آقای دکتیر شایگان بنده با قسمت زیاد اظهارات آقایان موافقم ولی با یک قسمت موافق نیستم و آن این قسمت است که فرمودند اظهارات فروهر لعنه بعینیت ملت ایران زدن بنده با این قسمت مخالفم (صحیح است) فروهر چکاره است که لعنه بعینیت ملت ایران بزند (صحیح است) این کار دست او نیست دست ما است (کشاورز صدر - باید بیرونش کنیم برود بی کارش) عرض میکنم که دولت يك لایحه ای تقدیم کرده بود کمیسیون رد کرده آقای دکتیر شایگان خوب تشریح کردند وقتی استنباط کرد که مجلس اورارد خواهد کرد و این رای عدم اعتماد بدولت است آمد پس گرفت تا این جا پس دست به حیثیت خودش دولت لعنه زد و بعینیت ملت ایران کجایش لعنه خورد برعکس این حیثیت ملت ایران را زیاد کرد دولت تظاهر کرد که ملت ایران و مجلس شورای ملی بالایحه من موافق نیست کجایش بعینیت ملت ایران لعنه وارد آورد بعینیت خودش لعنه وارد آورد (دکتیر بقائی - صحیح است) عرض کنم که آقایان فرمودند تمام این کاسه و کوزه ها را بر سر این بد بخت فروهر زدند (کشاورز صدر - بدبختی است بدبختی است بد بخت است ولی من نفهمیدم چرا همه کاسه و کوزه ها را سر او شکستند ، رئیس دولت شما مشغول است (دکتیر معظمی - آقای امامی سؤال کردم از دولت که بیاید راجع باین موضوع اظهار نظر بکنند) مگر فروهر از طرف خودش این لایحه را تنظیم کرده بدون اطلاع او تنظیم کرده او ردش کرده است اگر ضبط و خطائی شده است بعهده رئیس دولت است او دستور داده است او مسئول است (حائریزاده - اگر نیست وقتش است) پس چرا همه اش از فروهر صحبت کردید در هر صورت يك دولتی که وضعش این جا رسیده و مجلس شورای ملی هم از اکثریت و اقلیت راجع بیک چنین مسئله حیاتی چنین اظهاراتی نسبت بار کردند این چه طور نمی نشیند اینجاری اعتماد نیکو کرد با ما اینجا بیخود نشستیم یا بیخود آمده است یا ما دروغ میگوئیم یا او این که مسخره است یا اعتماد مجلس شورای ملی را دارد رای اعتماد باو بدهید ما هم تکلیف خودمان را بدائیم یا اگر ندارد بچه عنوان می آید این جا می نشیند شما که از اکثریت ، از چپ و راست اظهار کردید که مخالفید باروش ایشان خوب این دولت مجبور است

مکلف است بیاید در مقابل این اظهار نظر مجلس شورای ملی رای اعتماد بخواهد شاینگاه میکند او هم نه این که می آید اینجا حساسه سرانی میکند یعنی چه (مکی - بتوان نماینده شرکت می آید) من تا آنجا ها نمیروم بنده اینها را آدمهای ضعیف و آدمهای بیچاره ای می دانم (خنده نمایندگان) نه اینکه نماینده شرکت نفت و اسرار جاسع باظهارات آقای نخست وزیر بنده هیچ قسمتش را قبول ندارم آقا ۱۸ نفر در کمیسیون نفت حضور داشتیم آقایان شاهد ند من بزور ایشان را کشیدم آوردم در کمیسیون نفت بایشان گفتم آقای نخست وزیر این طرحی را که تقدیم مجلس کرده اید و میگوئید از او دفاع میکنم اگر قابل دفاع میدانی دفاع بکن گفتم آقای نخست وزیر این طور که من استنباط کردم سه ماه قبل این کمیسیون باین لایحه رای نخواهد داد این لایحه را پس بگیر پس نگرفت ، نه دفاع کرد و نه پس گرفت خوب مرد حسابی (خنده نمایندگان) این که مسخره است آنجا که باید حرف حسابی بزنی و پس بگیر پس نه گرفتی و آنجا بیکیه باید حرف نزن حساسه سرانی میکنی از شرکت نفت دفاع میکنی آخر این مسخره نیست از یک دولتی؟ بنده نه خیانت نه ضرر هیچکدام از اینها را نمیگویم ولی یک دولت باین بیچارگی و باین بدبختی میتواند بیکمکتیرا اداره بکند؟ اینها که نمی توانند بیکمکتیرا که روی پای خودش ایستاده نگه دارند آخر اینها يك بچه ای میفهمد که چه طور عمل کند و شما مملکت را بدست يك همچو بچه های میسپارید (مکی - بچه های کم عقل و کودن) این که برخلاف منطق و برخلاف مبرهنات است و اینکه می آید پس میگیری دیگر از شرکت نفت چرا دفاع میکنی مسلمان خدا؟ (مکی - العاومر معذور) در هر صورت ایشان آن کاری که میبایستی انجام بدهد چه اول و چه آخر آن را انجام نداده اخیراً هم اینکار پرا که کرد کار لغوی بود کار باطلی بود اگر حیثیتی هم باقی داشتند رفت آنطوری که بنده استنباط کردم تمام نمایندگان مجلس شورای ملی هم با این روش دولت مخالف است (صحیح است) بنده با روش های دیگرش هم مخالفم عرض کردم در جلسه خصوصی یکی از وزرایش بن گفت که شما اینقدر فشار بیاورید برزم آرا این که سیاست مدار نیست گفتم آقا من انتظار نداشتم که این شخص سیاست مدار باشد ولی انتظار داشتم که نظامی باشد و توده ایها فرار نکنند (خنده نمایندگان) این سیاستش و این امنیت مملکتش ، آن حفظ منافع مملکتش کدامش را بحسابش بگذاریم که از او حمایت کنیم در هر صورت آقا بنده عقیده ام این است که عجلاناً دست دولت چیزی نیست هر چه راجع بنفت تصمیم بپذیرد (کشاورز) مجلس شورای ملی بایستی تصمیم بگیرد (کشاورز صدر - آن اظهارات هم باید انقاع بشود) قبل از آنهم راجع بدولت باید شما تصمیم بگیرید با کدام دولت شما میخواهید بروید استیفای حقوق ملت ایران را بکنید ا گذشته از این دولت موود اعتماد ما نیست من باور نمیکنم همان شرکت نفت هم بنشیند با این دولت صحبت بکند (خنده نمایندگان)

(بعضی از نمایندگان - رای رای)

دکتیر معظمی - باستاد ماده نود بنده اخطار دارم

رئیس - بفرمائید

دکتیر معظمی - جناب آقای جمال امامی بیانات بنده را تعریف کردند دو کلمه عرض میکنم آقای امامی بیانات بنده را يك قدری سوء تعبیر کردند (جمال امامی - چکار کرد؟) فرمودید بنده با آقای فروهر حمله کردم بنده باستاد مصاحبه آقای نخست وزیر که این جا باین ترتیب قرائت کردم در اجاع بیانات آقای فروهر در روز سه شنبه هفته گذشته هیئت دولت در جلسه عصر دوشنبه این موضوع را مطرح شد و حتی مورد بحث قرار گرفت که ایشان جوای تهنیه و بیاناتی در این باب بفرمایند ولی راجع باسترداد لایحه یعنی نشد « بنده عرض کردم که آقای فروهر شخصاً باین قسمت اقدام کردند چون آقای نخست وزیر مطابق مصاحبه میفرمایند که دولت و وزرا وارد نبودند در صورتیکه مطابق اصل مسئولیت وزراء در هیئت دولت میبایست مطرح میشد (جمال امامی - راجع بلایحه وارد بودند) راجع باسترداد اگر آنها هم وارد بودند این ایراد و اعتراضات به هم هیئت دولت وارد است این عرض بنده بود (آزاد - اگر وارد نبوده اند چرا استعفا نمیدهند)

فرامرزی - چه طور ممکن است که يك همچو قضیه ای را وزیر دارائی از طرف خودش بیاورد حما سه سرانی بکند این صحیح نیست

رئیس - آقای فولادوند

غلامرضا فولادوند - با کمال تأسف باید عرض کنم که صحبت کردن در این مجلس بسیار خطرناک است (تیور تاش هیچ خطرناک نیست تو يك باش و مدار ای برادر از کس باک) زیرا جماعتی که تظاهر بوطن پرستی میکنند اگر يك و کيل وطن پرست خواست اینجا صحبت بکنند و حقایق را باطلاع ملت برساند او را بانواع واقسام بیاناتش را تعریف میکنند و آبرو و حیثیتش را میبرند آقای مکی و وکلای اقلیت میدانند آنوقت که عده زیادی خواب بودند ما بنفع این مملکت راجع به نفت حرف زدیم و آواز بیرون آوردیم و خواندیم علیهذا بنده عرض اینست که بایستی با کمال سکوت و با کمال احتیاط با کمال احترام بهم نگاه بکنیم و حرف های خوب و بد را بنشینیم و يك نفر را بن جهت بآن لکهای که وطن پرست نیست نسبت ندهیم (تیور تاش - بیخود ایجاد تعصب نکنید) آقای تیمور تاش اجازه بفرمائید عرض بنده این است سه سال است مجلس مبتلای باین امر است مجلس یازدهم وظیفه خودش را بنحو احسن و اتم انجام داد نفت شمال را بآن نحو که ملاحظه کردید ما رد کردیم در دوره یازدهم سه شب مانده بآخر دوره اینجا و کلا با کمال وطن پرستی از هیچ چیز ترسیدند و نکند باشند حق این مردم از بین برود علیهذا من اینرا برای اطلاع عامه میخواهم عرض کنم نمایندگان ملت عموماً وطن پرست هستند و مجال است که برخلاف وطن پرستی عملی بکنند (صحیح است) فعلاً ما مواجه شده ایم با يك استرداد ای که دولت کرده است بعقیده من برای این است که مجلس در این چند روز وظیفه اش را انجام نداد این جا يك مین سخنانی و خطابه شده بود و کلای اکثریت عموماً نشسته اند اینجا و

رئیس - باید رای گرفته شود آقایان توجه کنید

کشاورز صدر - اگر رزم آرا گفته چر نباید بگوید بایستی بگوید که رزم آرا گفته

اسلامی - اگر تصویب شده میشود **رئیس** - اعلام رای شده است ولی عده برای رای کافی نیست حالا اگر آقایان موافقت نکنند بنشینم

حائری زاده - باید معلوم بشود چه اشخاصی

راجع به نفت وظیفه ملی شان را آن طوریکه لازم است و باید و شاید وظیفه خودشان را تا بحال انجام نداده اند نه این که سوه نیتی داشته باشند دولت مواجه شده با يك اعصابی و به عقیده خودش این کار صحیح بوده عقیده بنده این است که این کار صحیح نبوده است در حضور جماعتی از نمایندگان برئیس الوزراء عرض کردم این کار صحیح نیست بیست نفر از نمایندگان الان در این مجلس حاضرند من عرض میکنم که هیچ کاری نشده است آقایان اگر معتقدید عمل دولت غلط است بجای سخن رانی و نقش و توهین يك طرحی الان تهیه کنید میخواهید من تهیه کنم که همان مذاکرات ادامه پیدا کند (دکتیر بقائی - بوسیله همین دولت؟) بوسیله نمایندگان در مجلس صحبت بشود در کمیسیون مخصوص نفت مورد مذاکره قرار بگیرد و هر چه در ۱۳۶ نفر نمایندگان ملت صلاح این ملت فقیر را میدانیم عمل کنیم ولی والله بالله با فحش و توهین و این حرفها هیچ چیز بجیب این ملت فقیر نمیرود من الان اگر اجازه بدهید این طرح را تهیه می کنم که عمل دولت کان لم یکن بشود و در اینجا آقای صدر زاده عمل خودشان را انجام بدهند همان جریان را بخواهند پیشنهادات خودمان را ادامه می دهیم هیچ چیز ما ضرر نکرده ایم بعد اگر اکثریت مجلس معتقد شد که دولت را بردارند ، بردارند اگر دولت کار بدی کرده و اکثریت هم این عقیده را دارد دولت را بر کنار کند عرض بنده این است که اگر آقایان معتقدند برای وزرا مجازاتی قائل بشوید چرا برای فروهر تنها آقایان اگر این وزرا مطلع نبودند تا حالا استعفا داده بودند (صحیح است) این ها که الان پنج روز است این جا نشسته اند یعنی ما موافقتیم نه چرا بيك نفر فشار می آورید اگر بد است همه فشار بیاورید اگر خوب است چرا فقط بفروهر تنها (بعضی از نمایندگان - صحیح است) برای چه؟ نباید مجلس عملی خلاف عدل و انصاف بکنند بنده تمام آقایان وزرا در این امر موافق می دانم بنابراین این که این ها موافق هستند که در این چند روزه سکوت کرده اند نه از کابینه استعفا کردند و نه کنار رفتند علیهذا اگر طرحی می خواهید تهیه کنید چرا برای فروهر تنها تهیه میکنید برای همه تهیه کنید ، بسیار زشت و زنده هم شاید فرمایشات فروهر بوده ولی من می گویم همه با هم بوده اند نه فروهر تنها (فرامرزی - مسلماً این طور است)

از اکثریت انداخته اند؟

رئیس - فقط این جایک اختلافی است که اغلب از امضا کنندگان مراجعه کرده اند
کشاورز صدر - کلمه دولت حذف شد، اصلاح شد در اینجا

رئیس - باید اعلام رأی بشود چون یک نفر مخالف صحبت کرد آقای فرامرزی موافقید یا مخالف با این قسمت

فرامرزی - بنده اجازه نخواستم

رئیس - پس باید اعلام رأی به شود و عده کافی نیست
مکی - این اگر امروز تصویب نشود بر خلاف مصلحت مملکت است آقای دکتر طاهری رفته اند بیرون آقای دکتر طاهری بگویند که بیایند نوبت مجلس
رئیس - ایشان رفته اند بیرون و سایرین هم رفته اند .

ناصر ذوالفقاری - من آنجا امضا دارم

پس می گیرم مسئولیت با دولت است آقا مسئولیت را نباید بیای یک نفر بگذارند حساب خورده را نباید با فروهر تصفیه کرد مسئول دولت است
ختم جلسه بعنوان تنفس
رئیس - اعلام رأی شده تنفس داده میشود تا بعد رأی گرفته بشود
(نیم ساعت بعد از ظهر جلسه بعنوان تنفس تعطیل و دیگر تشکیل نگردید)
رئیس مجلس شورای ملی - رضا حکمت